

RAD I EKONOMIJA

Ekonomski sustavi kroz povijest i različiti pristupi organizaciji rada

Razred: III
Predmet: Sociologija
Profesor: Mile Logara
Škola: Gimnazija Ljubuški

PREDMET PROUČAVANJA EKONOMIJE

- **Ekonomija** – u najširem smislu znanost o gospodarstvu, proučava kako društvo koristi i raspodjeljuje svoje resurse
- Početke ekonomije kao znanosti vežemo za **Adama Smitha** i njegovu knjigu ***Bogatstvo naroda*** (18.st.)
- Mnogi smatraju da se i stvari koje proučavaju sociologija i psihologija (npr. druženje, ljubav, zdravlje) mogu ekonomski izraziti i unovčiti, zato su te znanosti usko povezane
- **Temeljna pitanja ekonomije:** Što, kako i za koga proizvoditi?
- Teorija racionalnog izbora
- Sociologija ima drugačiji pristup – proučavanje ekonomije s društvenog stajališta

INDUSTRIJALIZAM I KAPITALIZAM

- **Industrijalizam** – nove metode u organizaciji proizvodnje kao posljedica industrijske revolucije – koncentracija rada u sve većim tvornicama, podjela rada i njegova koordinacija
- **Društvena podjela rada** - podjela na **sektore**, tradicionalno:
 - **Primarni** (poljoprivreda)
 - **Sekundarni** (industrija)
 - **Tercijarni** (uslužne djelatnosti, gdje neki dodaju i četvrti sektor za javne usluge tipa školstvo, zdravstvo i sl.)
- **Tehnička podjela rada** – konkretna podjela radnih zadataka u proizvodnji
- **Kapitalizam** – ekonomski poredak koji se temelji na privatnom vlasništvu i slobodnom tržištu

KAPITALIZAM I SOCIJALIZAM

- **Socijalizam** – ekonomski poredak koji se temelji na državnom planiranju i javnom vlasništvu
- Mnogi smatraju da se radi o društvenim, ne samo ekonomskim sustavima
- Marx kapitalizam vidi kao iracionalan društveni sustav u kojem se sukobljavaju kapitalisti i proleter, a potonji izvlače kraći kraj i bivaju eksploatirani
- To će, prema njegovu mišljenju, završiti ustankom radnika koji će svrgnuti kapitaliste i uspostaviti novo, besklasno društvo – **komunizam** (diktaturu proletarijata)
- **Glavni izvori vrijednosti u kapitalizmu:** Zemlja (donosi rentu), rad (donosi nadnicu) i kapital (donosi profit)
- **Tri tipa kapitalizma:** Obiteljski (obitelj upravlja poduzećem), menadžerski (upravljanje i vlasništvo se razdvajaju, plaćeni upravitelji) i institucionalni (često su vlasnici 'skriveni' iza nekih institucija)

KARAKTERISTIKE INDUSTRIJSKOG DRUŠTVA

- Prijelaz iz tradicionalnog društva (poljoprivreda) na mehaniziranu proizvodnju i razmjenu dobara (industrija)
- To je napredak jer sve više dominiraju univerzalistička mjerila, manji utjecaj pripisanih položaja
- Klasni sukobi su prolazna boljka ranog kapitalizma
- Promjena u strukturi zanimanja, veći značaj radnika od poljoprivrednika
- Promjene u sustavu stratifikacije – povećanje jednakosti i mobilnosti, zanimanje važnije od vlasništva
- Teorija konvergencije – industrijska društva postaju međusobno sve sličnija

POSTINDUSTRIJSKO DRUŠTVO

- Pomak od proizvodnje ka uslužnim djelatnostima
- Veći značaj stručnjaka i profesionalaca
- Središnje mjesto teorijskog znanja kao osnove inovacija
- Orijehtacija prema budućnosti
- 'Intelektualne tehnologije' u odlučivanju
- Empirijski podaci su podložni različitim tumačenjima i mnogi smatraju da postindustrijsko društvo nije toliko različit koncept od industrijskog
- Proizvodnja i usluge su često nerazdvojno povezani

INFORMACIJSKO DRUŠTVO

- Manuel Castells smatra da je ovo bolji termin jer uzima u obzir utjecaj informacijskih tehnologija na društvo
- **Način proizvodnje (proizvodnja, raspodjela i klase):**
 - Kapitalizam
 - Socijalizam
- **Načini razvoja (tehnološki postupci za povećanje proizvodnosti):**
 - Poljoprivredni (povećanje obradivih površina i brojnosti radne snage)
 - Industrijski (traženje i iskorištavanje novih izvora energije)
 - Informacijski (tehnologije stvaranja simbola, znanja i obrade informacija)
- Informacijski kapitalizam

ORGANIZACIJA RADA

- Osnovni pristupi:
- **1. Znanstveno upravljanje (tejlorizam i fordizam) se zasniva na:**
- Detaljnoj podjeli rada
- Mjerenju izvedbe (analiziranje pokreta u vremenu)
- Selekciji i obuci radnika
- Motiviranju i nagradama (plaća po količini, ne po satu jer ljudi su neradnici)
- Individualizmu (druženje je gubljenje vremena potrebnog za obavljanje posla, a okupljanja u sindikate su zabušavanje jer svatko si može na temelju količine izračunati plaću)
- Ovaj pristup je prilagođen masovnoj proizvodnji

2. Humani odnosi

- **Hawthorne učinak** – učinak istraživanja na one koje se istražuje – dovoljno je da netko promatra naš rad da poboljšamo izvedbu, bez obzira što to promatranje nužno ne utječe na položaj
- Utjecaj grupe u kojoj radimo je često jači motivator od plaće
- Kritike se tiču prenamaglašavanja neformalnih struktura
- Ovaj način organizacije rada je prilagođeniji postfordizmu – traže se varijacije u osnovnoj liniji proizvoda, važna kreativnost
- Proizvodnja u malim serijama umjesto masovne proizvodnje
- Menadžeri imaju veću fleksibilnost u rotiranju broja radnika i traženju određenih karakteristika kod radnika što povećava nesigurnost zaposlenja

LITERATURA

- **Za učenike:**

Fanuko, N. (2011). *Sociologija*. Zagreb, Profil, str. 243 - 255

- **Za nastavnike:**

Fanuko, N. (2011). *Sociologija*. Zagreb, Profil

Kregar, J., i sur. (2003). *Sociologija*. Zagreb, školska knjiga